

Вадим ВАСИЛЕВСЬКИЙ

ПРАВОСЛАВНА ПЕДАГОГІКА ТА ЇЇ ПРИНЦИПИ

Ми знаємо педагогіку як науку про виховання людини, про її освіту та навчання, про передачу накопиченого досвіду. До оформлення педагогіки як науки питаннями освіти й виховання займалася релігія. Саме релігія, маючи на меті зв'язок людини з об'єктом поклоніння і шанування, вперше заговорила про моральні та педагогічні принципи.

Термін «християнська педагогіка» має історичне звучання і означає унікальну педагогічну систему, що склалася всередині християнської культурної традиції. Він може вживатися при порівнянні християнської педагогіки з дохристиянськими і нехристиянськими системами виховання. Однак виховні системи різних християнських конфесій не тотожні, тому що існують конфесійні відмінності віровчень, які накладають свій відбиток на життя і педагогічну практику. Маємо великий пласт спадщини видатних християнських педагогів: Ян Амос Коменський, Костянтин Дмитрович Ушинський, Микола Іванович Пирогов, Олексій Миколайович Острогорський, протоієрей Василь Васильович Зеньківський, Сергій Олександрович Рачинський, Софія Сергіївна Куломзина.

Вважаю доречним у цій статті розглянути саме православну педагогіку – розділ загальної педагогічної науки, який відповідає за духовну складову, піклується в першу чергу про моральність. Православна педагогіка бачить виховання в першу чергу як турботу про духовний розвиток, а освіта нерозривно пов'язана саме з християнською культурою.

Отже, християнська педагогіка спирається на світогляд, згідно з яким на чолі всього стоїть Творець Всесвіту. Шлях до досягнення єдності з Богом через процес пізнання внаслідок засвоєння досвіду і є формою духовного розвитку.

Для кращого розкриття заявленої теми спробуємо спочатку дати визначення «принципу» та «педагогічного принципу» зокрема.

Філософський енциклопедичний словник дає таке визначення «принципу» (від лат. *principium* – начало, основа): 1) першопочаток, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки; 2) внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності [1, с. 519].

Головним принципом християнської педагогіки має бути вираз, який за сформованою традицією приписують богослову і філософу святому блаженному Аврелію Августину: «У головному – єдність, у другорядному – свобода, у всьому – любов». Виховання повинно проходити саме в душі любові, любові педагога до учня, любові вихованця до самого себе і до оточуючих, розвиток у ньому милосердя і усвідомлення необхідності служіння суспільству, ґрунтуючись на словах Святого Письма про необхідність любові до Бога та ближнього як до самого себе. Сутність педагогіки – піклування і служіння великих малим [2, с. 8].

З точки зору богословської науки, принцип не є абстрактним поняттям або безособовою категорією. На початку всього існуючого для християн було Слово – Бог, який Сам є Творцем, особистістю та Першопринципом всього сущого. Бог – джерело всякого буття і спосіб буття всьому створінню, обумовлений особистим, а значить, етичним ставленням до Сущого [3, с. 40]. Тому перший принцип християнського життя взагалі і християнської педагогіки зокрема – христоцентричність. Саме Христос є головним центром, основою та ідеалом.

Другим та таким, що впливає з головного, є принцип еклесіоцентричності, від слова «екклесія» – Церква. Еклесіоцентричність розкриває життя людини через знання, вчення та досвід, накопичений Православною Церквою.

Головний сенс і завдання православної педагогіки – наблизити підростаюче покоління до Бога, навчити справжнього життя у векторі гуманістичних принципів. Тому поняття про Церкву, її призначення, історія розвитку, вплив та значимість у педагогічному стані мають бути ясними для православного педагога.

Перший та другий принципи православної педагогіки пов'язані між собою. Справжню христоцентричність можна досягти тільки еклесіоцентрично, перебуваючи в Церкві.

Третім важливим принципом є педоцентричність. Педагог має постійно вчитися сам, задля того, щоб вчити інших. Власне вдосконалення й пильнування в ході виховання і розвитку особистості дитини має бути безперервним. Православний педагог повинен бути вимогливий до себе, являти приклад особистого благочестя, зростати в своєму духовному розвитку.

Уся православна педагогіка виходить з необхідності зв'язати справу виховання з спасінням душі людини, за вченням Православної Церкви. Тому педагог і педагогіка є не метою, а засобом до вищої мети – спасіння. Православне богослов'я виходить з антропологічного підходу, який вчить про образ Божий у людині. Розуміння цього образу неможливо знову ж таки без сприйняття принципів христоцентризму, тому що головний образ – це ідеальний образ Христа, та принципів еклесіоцентричності, тому що накопичений для спасіння душі досвід належить саме Церкві.

Отже, мета православного педагога – привести до спасіння, але це тривалий процес, постійна робота над своїми помилками, робота над собою, а перешкодами на цьому шляху є гріхи, душевні та тілесні пристрасті людини.

У цьому сенсі призначення християнської педагогічної діяльності є супровід процесу духовно-морального вдосконалення. Завдання вчителя є духовне керівництво – виховання чеснот та викорінення гріховних нахилів. Духовна освіта є найважливішим завданням учителя-педагога [4, с. 24]. Отже, ще одним принципом православної педагогіки назвемо моральний вектор виховання.

Головні принципи православної педагогіки мають глибокий взаємозв'язок зі своєю основою – Христом, Священним Письмом, богослов'ям, антропологією та морально-аскетичним вченням Церкви.

Список використаної літератури

1. Філософський енциклопедичний словник/ гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ, 2002. 744 с.
2. *Ахметшин А.* Православная педагогика как основание воспитания личности. *Православная педагогика: история и современность*: материалы Всероссийской электронной научно-практической конференции, 20 апреля 2018 г. Казань: Изд-во КазПДС, 2018. С. 6–10.
3. *Зелененко А.* Важнейшие принципы православной педагогики. СПб.: Санкт-Петербургская духовная академия (СПбДА), 1997. 260 с.
4. *Налетова Н. Ю.* Христианская антропология в педагогической науке. *Ярославский педагогический вестник*. 2010. Том II (Психолого-педагогические науки), № 3. С. 20–25.

Євгенія ДОРОШЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Учні проводять значну частину свого освітнього життя в класних кімнатах, лабораторіях та бібліотеках – місцях, де відбувається навчання. Освітній простір, в якому заходиться суб'єкт, створює умови для його існування, прояву індивідуальності та